



Omslagfoto:
Een winterse impressie van het Havenrak

Inleiding

Ook na drie decennia 'Vereniging Oud Broek' zijn de drie hoofddoelstellingen van Oud Broek niet veranderd. Deze hoofddoelstellingen zijn:

- de bescherming en het bewaren van het dorps- en landschap-schoon;
- de bevordering van de interesse en het gevoel voor het dorp;
- de bevordering van de historische kennis over Broek.

De activiteiten van Oud Broek blijven derhalve ook in de toekomst op deze doelstellingen gericht en komen onder meer tot uitdrukking in de jaarlijkse lezing, de tentoonstelling en de publicaties (zie huis-houdelijk gedeelte), maar ook in talrijke contacten met de gemeente over verschillende onderwerpen zoals bouwaanvragen, het lantaren-plan et cetera.

Daarnaast tracht de vereniging nog steeds oude Broekers over te halen/te bewegen hun oorlogsherinneringen op schrift te stellen ten behoeve van het archief van Oud Broek. Het bewaren van oude kennis en verhalen over Broek wordt een steeds belangrijker taak voor de vereniging.

In het afgelopen verenigingsjaar werd het bestuur geconfronteerd met het probleem dat een nieuw onderkomen voor het archief en de collectie moest worden gevonden in verband met de verkoop en de noodzaak tot ontruiming van het voormalige gemeentehuis. Nadat Oud Broek op 1 februari 1996 haar ruimte in het oude gemeentehuis had moeten prijsgeven vond de vereniging een tijdelijk onderdak in de oude school, waarvoor het bestuur de heer en mevrouw Claus - Wiedemeijer zeer dankbaar is.

Een duurzame oplossing is inmiddels gevonden dankzij de Rabo-bank, die aan Oud Broek ruimte ter beschikking heeft gesteld. In dit geval dankt het bestuur ook al degenen die met raad en daad onze vereniging hebben bijgestaan.

Bestuur en jaarvergadering

Met de negenentwintigste jaarvergadering op 13 april 1995 vierde de Vereniging Oud Broek gelijktijdig haar 30-jarig bestaan. Tijdens het huishoudelijk gedeelte traden de heren Boud Noyons en Jan de Waal periodiek af en werden onmiddellijk herkozen. Het bestuur was in 1995 derhalve als volgt samengesteld:

Dr C.A. van Spaendonck - Von Oppen	voorzitter
F.B.E.M. Noyons	secretaris
J. de Waal	penningmeester
R. Baltussen	ledenadministratie
P.J. Hornstra	publiciteit
E. van Schaagen	lid
K.W. Mars - Hetjes	lid

Ereleden van de Vereniging zijn de heren J.P. Mars en Dr J.W. Niemeijer.

Tijdens de jaarvergadering werd aan de heren W.R den Haan en W.A. Wagemakers een 'La Fargue' overhandigd als blijk van waardering voor hun ingrijpende en geslaagde restauratie van het woonhuis aan het Havenrak nr 5.

Ook kon met succes een exemplaar van W. van Engelenburg's Geschiedenis van Broek ten bate van de vereniging worden geveild.

Aansluitend wandelde het hele gezelschap naar het 'doktershuis' Havenrak 19, waar met ondersteuning van de familie Van Engelenburg een gedenksteen ter herinnering aan deze voor Broek zo belangrijke historicus werd onthuld.

Na deze kleine plechtigheid werd de avond afgesloten in het oude gemeentehuis, waar een door de heer J.W. Niemeijer ingerichte tentoonstelling over de aanwinsten van de collectie Oud Broek werd geopend. Bij een feestelijk glas eindigde deze gezellige avond.

Tentoonstellingen

Niet minder dan drie maal presenteerde de vereniging delen uit haar collectie in de voormalige raadzaal van het vroegere gemeentehuis aan De Erven.

De eerste tentoonstelling was gewijd aan Aanwinsten uit de jaren 1992-1994. Zij had plaats van 14 t/m 17 april. Daaraan voorafgaand had op de avond van de jaarvergadering een feestelijke opening plaats, waar een gezellige drukte heerste. De enkele jaren geleden gemaakte vitrines verleenden goede diensten bij het exposeren van de voorwerpen van soms heel verschillend karakter en materiaal: documenten, ambachtelijke hulpmiddelen, bodemvondsten, sieraden, foto's en tekeningen, insignes enzovoort. Los opgesteld stonden de grotere objecten, waaronder de beide sleden die Oud Broek bezit. Het slechte weer hield meer mensen thuis dan gedurende de paasdagen in het algemeen verwacht mag worden, maar er waren, samen met de circa 50 aanwezigen op de opening, in die paar dagen toch nog 250 bezoekers. Er meldden zich vier nieuwe leden aan en er werd voor f 222,- aan publicaties verkocht.

Op verzoek van het Recreatieschap Waterland richtte Oud Broek in de zomer een tweetal vitrines in met prenten en foto's van Broek in vroeger tijd als een historisch extra'tje bij een manifestatie over verschillende aspecten van het Waterlandse landschap. Behalve de eigen kring werd hier nu ook een andere groep mensen bereikt. Toen duidelijk werd dat wij in januari 1996 het gebouw zouden moeten verlaten, is besloten in de vertrouwde ruimte nog een laatste tentoonstelling te houden. Als vierde - en voorlopig laatste? - in de reeks over de historische dorpskom had zij ditmaal het Leeteinde en Kerkplein tot onderwerp. Bij de voorbereiding bleek al gauw, dat het hier moeilijk zou worden om exposabel materiaal over de huizen en hun omgeving te vinden. Ten slotte lukte het echter toch weer een ensemble zonder al te grote hiaten samen te stellen. Ook nu mochten wij weer de medewerking ondervinden van een aantal particulieren met interessante objecten, evenals van bereidwilligen die zich voor de surveillance gedurende de openingsuren beschikbaar stelden. De tentoonstelling was open van 27-30 december en liep door tot in januari 1996. In het volgende jaarverslag verschijnt derhalve de opgave van het uiteindelijk aantal bezoekers.

Collectie en publicaties

Na de stroom aanwinsten van de voorgaande jaren is het op dit gebied in 1995 wat rustiger geweest. Slechts 15 objecten konden worden ingeschreven. Hieronder waren verschillende oude foto's van vroegere ingezetenen - een portrettenverzameling die langzaam aangroeit en op den duur van documentair nut kan worden -, een geschilderd stilleven met een bijbel, door de Broeker predikant ds R.H. Oldeman uit 1931, foto's van de intocht der Canadezen op 10 mei 1945 benevens geschreven herinneringen aan Broek in de jaren 1942-'45, de laatste allebei van mevrouw H.E. van Engelenburg-Leger. In historisch opzicht misschien het belangrijkste onder de nieuwe aanwinsten is een tweetal acten betreffende het kapitale huis van Ditmarsch, dat heeft gestaan waar nu de begraafplaats is. Het betreft hier de boedelscheiding na Ditmarsch' dood in 1830, en de nalatenschapsinventaris van zijn erfgenaam en bewoner van het huis P.J. Muller, in 1833. Zij vormen twee dikke manuscripten en werden door de vereniging aangekocht bij een Haarlems antiquariaat.

Het bleek mogelijk dit jaar meer dan één nummer van de Broeker Bijdragen uit te brengen. Dat was nr 36, geschreven door P. Dubbe, en handelend over het koperwerk in de Nederlandse Hervormde Kerk. Als tweede publicatie is nog te vermelden de aan het jaarverslag toegevoegde lijst '30 Jaar veranderingen in het dorpsbeeld', samengesteld door bestuurslid E. van Schaagen.

Overige activiteiten

In de zomer werden plannen bekend om het houten huis De Erven 38 naar voren te verplaatsen, teneinde aan de achterzijde ruimte te winnen voor vergroting van het pand. Het betreft hier een klein vroeg-19de-eeuws huis, dat waarschijnlijk gebouwd is als woning voor de bosbaas van het eertijds beroemde park achter De Erven 34-36. Het is belangrijk genoeg geacht om het op de lijst van de wettelijk beschermde rijksmonumenten te plaatsen, en dat was ook de reden waarom Oud Broek zich tot de gemeente Waterland gericht heeft met het verzoek voor die verplaatsing geen vergunning af te geven.

Aanvankelijk werd geantwoord dat men aan de beoogde verplaatsing wel wilde meewerken, maar later bleek dat van een definitieve vergunning hiertoe toch is afgezien.

Enige tijd nadien kwam het pand weer in de verkoop.

Op 23 november had in het Broekerhuis een lezing met lichtbeelden plaats over de ontwikkeling en toepassing van de Hollandse wand- en vloertegels.

Spreker was de specialist voor dit onderwerp, de heer J. Pluis uit Diever.

In de pauze gaf hij zijn oordeel over verschillende exemplaren die bezoekers hadden meegebracht. Er bleek, dat nog heel wat voorbeelden uit Broeker huizen in particulier bezit bewaard zijn, al moet tegelijkertijd worden geconstateerd dat onlangs enkele belangrijke ensembles door diefstal uit het dorp zijn verdwenen.

Gedenksteen voor W. van Engelenburg

In 1994 vatte het bestuur het idee op om in het kader van het dertigjarig bestaan van de vereniging een gedenksteen aan te brengen aan het woonhuis van de vroegere gemeentesecretaris en historieschrijver Willem van Engelenburg: Havenrak 19. Nadat instemming met de plannen was verkregen van zowel zijn nazaten als van de huidige eigenaars van het betreffende pand, de heer en mevrouw Neys, werd een tekst vastgesteld en contact met steenhouwer Boucher te Purmerend opgenomen. De bescheiden gedenkplaat draagt het volgende opschrift:

Hier woonde 1912 - 1934
de Broeker Historicus
W. VAN ENGELenburg

Anno ----- 1995

Willem van Engelenburg werd in 1860 te Arnhem geboren en studeerde aanvankelijk civiele bouwkunde. Later koos hij de richting der gemeente-administratie en werd na het behalen van het diploma aangesteld op het raadhuis te Broek. Daar kwam hij al gauw in de ban van de lokale geschiedenis, waarvoor hij de bronnen in het archief, dat toen bij de gemeente zelf berustte, immers direct bij de hand had. Zijn eerste artikel, 'Broeker geest voor honderd jaar', verscheen in *Eigen Haard* van 1898.

Al spoedig rees de gedachte aan een omvangrijke 'Geschiedenis van Broek in Waterland', een werk dat dan ook in 1907 bij de Erven Bohn te Haarlem in druk verscheen. Het is tot op de dag van vandaag nog steeds het enige algemene werk over de dorpsgeschiedenis, met een gedetailleerde terugblik over meer dan drie eeuwen.

Een jaar later, in 1908, werd Van Engelenburg benoemd tot gemeentesecretaris, in welke functie hij werkzaam bleef tot hem in 1929 om gezondheidsredenen eervol ontslag werd verleend. Intussen was hij alhier in 1908 getrouwd met Sijtje Swart en na haar overlijden in 1914 met haar zuster Aagje Swart. In 1912 liet hij op de plaats van het huis van zijn schoonmoeder, dat daartoe werd gesloopt, een stijlvolle villa bouwen. Dit huis bewoonde hij tot zijn overlijden op 19 oktober 1934.

Het pand, waar in de zijgevel nu de kleine gedenksteen is aangebracht, is in de 60 jaar die sedert de dood van Van Engelenburg zijn verlopen, aanmerkelijk van uiterlijk en karakter veranderd. Het is zowel in de hoofdvorm als in de detaillering sterk vereenvoudigd.

Niettemin laat de nog steeds aanwezige serre iets proeven van de smaak waarin het gebouw was uitgevoerd, en staan opzij nog steeds de twee lommerrijke kastanjabomen die Van Engelenburg daar heeft geplant.

Willem van Engelenburg was een veelzijdig begaafd man, zoals zijn zoon ons bij de onthulling van de steen op 13 april 1995 duidelijk maakte: enthousiast roeier, gedreven toneelspeler, bekwaam pianist en zanger. Naast zijn ambtelijk werk bleef hij, ook na het verschijnen van zijn boek, over de lokale en regionale geschiedenis publiceren: tientallen artikelen in tijdschriften en in de Provinciale Noord-hollandse Courant, nog tot 1933 toe. Het leek tijd om nu, ongeveer een eeuw nadat hij zijn intrede deed in Broek, hier ter plaatse een openbaar huldeblijk aan te brengen aan deze pionier der plaatselijke geschiedschrijving.

10

Veranderingen in het dorpsbeeld



Toen in Kerkplein 9 nog café 'Broekerhuis' was gevestigd

Kerkplein

Aan het stenen hoekhuis nr 9 is een algeheel herstel gaande. In 1881 gebouwd als dorpscafé met aan de voorzijde een houten waranda, en later lange tijd het kantoor van de Boerenleenbank, werd het na de nieuwbouw van de bank geheel als woonhuis ingericht. Het uiterlijk aspect van dit huis, zo centraal in de oude kom gelegen, is natuurlijk voor het dorpsbeeld van het grootste belang.



Kerkplein 9 in de huidige gedaante

Leeteinde

Bij nr 4 werd het tuintje aan het Dee door de bewoners geheel opnieuw aangelegd en zorgvuldig ingeplant, nadat eerst de schoeiing was vernieuwd.

Ook naast het Broekerhuis zal de schoeiing moeten worden vernieuwd daar de bestaande het heeft begeven en de wal daar inzakt. Nieuwe bewoners deden hun intrede in het oude huis nr 8 en dit hield voor huis en erf een gelukkige face-lift in.

Roomeinde

De inrichting van de begraafplaats is in het verslagjaar voltooid.

Het stenen huis nr 10, gebouwd in 1864, ging in andere handen over; gedurende de algehele verbouwing die het interieur daarna onderging, kwam onder andere het oude keldertje met pla-vuizen in het zicht, dat

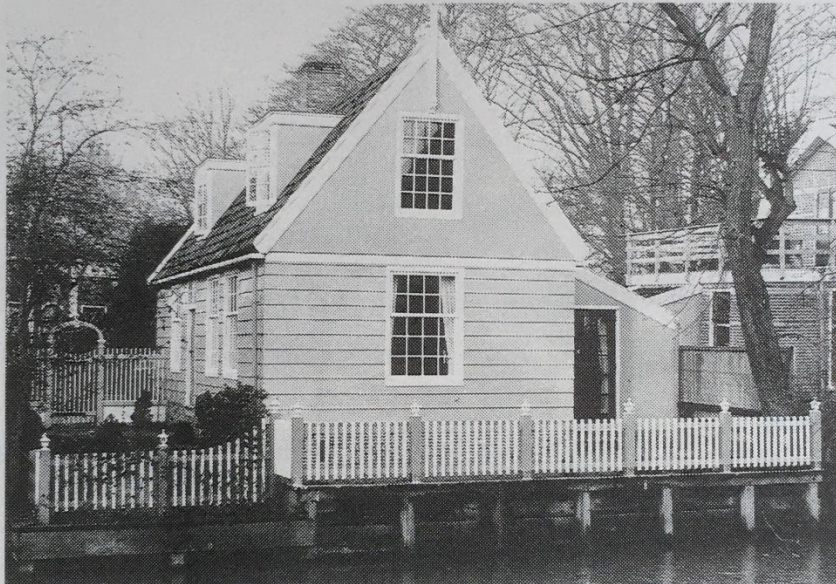


Roomeinde 10 bij het begin van de verbouwing

stellig nog afkomstig is van het oude huis op die plek. De achtergevel werd gepleisterd.

Bij nr 22-24 verdween de lelijke betonnen stoep aan de straatzijde. Het houten plankier aan de waterkant van nr 28a kreeg een mooi gedetailleerd houten hek.

Bij nr 27 moest het voortuintje plaats maken voor bestrating en aan het huis zelf werd de traditionele kleur van voordeur en kozijnen veranderd in rood.



Roomeinde 28a kreeg een palissade-hek aan het Dee.

De Erven

Door de soms maandenlange stilstand vorderde de belangrijke restauratie van het pand nr 10-14 maar heel langzaam. De herstelde buitenkant heeft intussen toch al voor een hele verbetering van het straatbeeld ter plaatse gezorgd.

Havenrak

Na de voltooiing van de restauratie van nr 5 werd opzij van het huis een symmetrisch ingedeeld tuintje aangelegd met veel buxus en rozen en omzoomd door een houten hekwerk.

Na een lange aanloop in verband met de vereiste goedkeuringen begon in de zomer de verbouwing van nr 37. Deze houdt uitgebreide funderingswerkzaamheden in alsmede een verhoging van het dak van zowel het voorhuis als de achterbouw. Recht boven de voordeur kwam een royale dakkapel.

Laan

Het huis nr 22/28 kreeg een nieuwe kleur, donkerblauw en de pilasters werden heel kunstig gemarmerd. Het geheel biedt een mooi aanzicht en kan een aanwinst voor het dorpschoon worden genoemd.

Jaagweg en Parallelweg

De vereniging beschouwt de beide, door de Provincie geplaatste fietsenstallingen als een inbreuk op het dorpsgezicht.

14

Contributie en verkoop

Ook in 1995 kon de contributie gehandhaafd blijven op f 12,50 voor ingezetenen en op f 17,50 voor niet-ingezetenen.

In dit jaar werden 6 bundels Broeker Bijdragen en 27 Vogelvluchtkarten verkocht.

Per 31 december bedroeg het ledental 257.



Het voormalige raadhuis,
De Erven 2.
Achter het rechterraam
het vertrek waar Oud
Broek enkele jaren haar
collectie en archief
bewaarde

Overzicht van baten en lasten over 1995.

Contributies	f	3213,50	Contributies/		
Subsidie		598,--	Verzekeringen	f	299,21
Rente		22,96	Kantoorkosten		651,85
Giften		325,--	Publicaties		4515,46
Broeker Bijdragen		150,--	Boeken, prenten		174,70
Vogelvluchtkaarten		112,50	Bijeenkomsten		770,85
Diversen*		472,95	Watermolen		47,75
Nadelig saldo		2322,96	Fotografie		50,90
			Diversen*		707,15
	f	7217,87		f	7217,87

Balans per 31 december 1995

Bank	f	5830,75	Kapitaal per 1-1-'95	f	8369,21
Kas		214,50	Nadelig saldo		2322,96
Tentoonstellings- materiaal		1,--			
	f	6046,25		f	6046,25

*Diversen (baten)

Opbrengst boek Van Engelenburg	f	400,--
Verkoop diversen: oude jaarverslagen, Broeker Bijdragen, boekjes		72,95
	f	472,95

*Diversen (lasten)

Gedenksteen	f	545,--
Huur		100,--
Tentoonstellingskosten		62,15
	f	707,15

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1995

16

Verkrijgbare publicaties

(af te halen op het adres De Erven 26, tegen contante betaling)

Diverse jaarverslagen	f 2,--
Jaarverslag 1994 (met 'Veranderingen in het dorpsbeeld 1965-1994)	4,--
Diverse afleveringen van de Broeker Bijdragen	2,--
Gebundelde Broeker Bijdragen deel I en deel II beide delen tesamen	35,-- 50,--
W. van Engelenburg, Mensen en gebouwen uit Broek in Waterland	10,--
Broek in Waterland in vogelvlucht (kaart met historische beschrijving)	5,--
U.G. Dorhout, Het oude Broek in Waterland (artikel in 'Huis oud en nieuw' 1913)	7,50
J.W. Niemeijer en H. Janse, Het huis van Cornelis Schoon te Broek in Waterland (artikel in Spiegel der historie)	12,50